

Стаття присвячена актуальній проблемі сьогодення, що набула особливого значення в контексті інтернаціоналізації освіти. На основі аналізу документів Європейської Комісії та досліджень науковців з європейських країн автор розкриває особливості міжкультурної компетентності вчителів як професійно значущої у сучасних умовах розвитку диверсифікованого суспільства.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, модернізація педагогічної освіти, європейський освітній і науковий простір, міжнародна освітня діяльність учителя, різномірне навчальне середовище.

Статья посвящена актуальной проблеме нашего времени, которая приобрела особое значение в контексте интернационализации образования. На основе анализа документов Европейской Комиссии и исследований ученых европейских стран автор раскрывает особенности межкультурной компетентности учителей как профессионально значимой в современных условиях развития диверсифицированного общества.

Ключевые слова: межкультурная компетентность, модернизация педагогического образования, европейское образовательное и научное пространство, международная образовательная деятельность учителя, разнородная учебная среда.

The article is devoted to the actual problem of nowadays, which is of great importance in the context of education internationalization. Analyzing the European Commission documents and investigations of European researchers the author exposes the peculiarities of teachers' intercultural competency as professionally valued in contemporary conditions of diversified society development.

Keywords: modernization of pedagogical education, European educational and scientific space, international educational activity of teacher, heterogeneous educational environment.

УДК 371.134:17.023.36.-0.57.874
ББК 74.58

Р.Х. Вайнола, С.С. Хлєстова
м. Київ, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. Стрімке реформування життя нашого суспільства відбувається в умовах глобальної інтеграції та суттєвої модернізації системи освіти. Тому етичне виховання та формування культури учнівської молоді нині є одним із важливих питань загальноосвітніх навчальних закладів.

Етична культура учнівської молоді набуває актуальності по тій причині, що учні стали агресивними по відношенню до своїх однолітків, стали вживати нецензурні слова, перекикувати вчителів, погано себе поводити у громадських місцях, не поважати літніх людей тощо. Вирішити зазначену проблему зможуть лише висококваліфіковані, високоосвітчені та культурні педагоги-професіонали.

Враховуючи складність і непередбачуваність роботи педагогічної діяльності, готувати майбутніх педагогів потрібно ще під час навчання у вищих навчальних закладах. Професія вчителя є гуманною професією, тому вимагає до себе індивідуального підходу та професійно-культурного вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень. Психолого-педагогічні дослідження в Україні показують, що переважна більшість педагогів, працюючих у загальноосвітніх навчальних закладах, головним мотивом професійної діяльності вважають перш за все професіоналізм у роботі та матеріальну винагороду за неї [2, с. 12]. Але, сучасний педагог поряд з навчально-виховною функцією учнів, повинен виконувати ще й культурологічну, соціально-психологічну та розвиваючу функції, створювати умови, що забезпечують морально-етичний розвиток учнів загальноосвітніх навчальних закладів [10, с. 1].

Такі вчені як В. Адольф, М. Бахтін, В. Гриньова, Е. Гришин, О. Савченко, Л. Хоружа у наукових дослідженнях частково висвітлювали питання підготовки майбутніх педагогів до розвитку етичних якостей учнів у процесі виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів, проте цього не достатньо для вирішення даної проблеми.

Так, як питання етичної культури майбутніх педагогів не займають належного місця у наукових дослідженнях та залишаються поза увагою науковців, ми прагнемо висвітлити дану проблему. Педагог, якому доручили навчати та виховувати дітей, має бути сам освітченим та культурним. Перш, ніж формувати та розвивати етичну культуру учнів школи, педагог повинен мати значний обсяг знань із розвитку етики та культури, а також усвідомлювати значення цих понять у своїй майбутній професійній діяльності.

Тому **метою** даної статті є теоретичне ознайомлення майбутніх педагогів з історичним походженням понять «етика» та «культура», а також підготовка майбутніх фахівців до формування етичної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. За часів середньовіччя педагогічною діяльністю займалися переважно священники та ченці. У Київській Русі педагогів називали «майстрами». Протягом багатьох століть там не було спеціальних навчальних закладів для підготовки педагогів. Проте у міських школах та університетах почали з'являтися люди зі спеціальною освітою.

Ретроспективний розвиток української школи та педагогіки засвідчує, що багато видатних людей України присвятили себе вчительській діяльності та чесно служили педагогічній справі [9, с. 4]. Так, видатний педагог-класик А. Макаренко (1888-1939) є засновником теорії та методики виховання в дусі колективізму.

Український педагог В. Сухомлинський (1918-1970) написав багато посібників з проблем навчання та виховання учнів, а також художніх творів для дітей. В основу його наукових праць покладено високий гуманізм, велика любов і повага до своїх вихованців. Тому праці В. Сухомлинського знайшли своє місце у світовій педагогічній теорії та практиці, стали неocenним скарбом для української національної школи та педагогіки [9, с. 5].

Будь-який вид трудової діяльності вимагає від тих чи інших виконавців відповідної професії. Поняття «професія» походить (від лат. *professio* – спеціальність, офіційно визнане заняття). Професія педагога є особливим видом суспільної діяльності людей, яка спрямована на підготовку підростаючого покоління до майбутнього життя.

Аналіз наукової літератури дає змогу зробити висновок про те, що найпоширенішим сучасним визначенням поняття «професія» є наступне: професія – рід трудової діяльності, що є, звичайно, джерелом існування і вимагає наявності певних знань, умінь і навичок, котрі забезпечуються навчанням у відповідних навчальних закладах або безпосередньо на виробництві. А професіонал – це фахівець, який має необхідну кваліфікацію (знання та вміння) для реалізації певної діяльності відповідно до прийнятих норм [7, с. 470].

Тому, підготовка фахівців педагогічного профілю завжди була та залишається актуальною проблемою суспільства, тому що вимагає до себе індивідуальної творчості та самовиховання.

Педагогічна діяльність має дуже велике соціальне значення, бо йдеться про формування людської особистості. Працівник у своїй діяльності має справу з людиною, взаєминами між особистістю і колективом, між соціальними групами.

Д. Ніколенко трактував, що педагог, формуючи та розвиваючи морально-етичні якості в учнівської молоді під час навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, здійснює одну з найважливіших функцій суспільства [4, с. 3].

До обов'язків педагогів загальноосвітніх навчальних закладів входить не тільки навчити та дати знання з різних предметів, а й виховати культурного, освіченого та доброзичливого учня, який зможе реалізувати себе в майбутньому житті.

Щоб майбутній педагог професійно, ефективно та якісно міг виконувати ті чи інші обов'язки, з нашої точки зору він має бути сам освітченим, культурним та доброзичливим. У його душі повинні віддзеркалюватись морально-етичні якості та цінності. Формування та розвиток таких якостей і цінностей майбутніх фахівців повинен починатись ще з перших курсів навчання у вищих навчальних закладах.

Так, як підготовка педагогів до майбутньої професійної діяльності відбувається у вищих навчальних закладах, тому потрібно звернути увагу на вивчення предметів гуманітарного напрямку, а саме на етику, культурологію, основи професійної майстерності. Кожен із перерахованих предметів торкається проблем культури та етики майбутніх фахівців.

Неможливо існувати та діяти в суспільстві, не будучи людиною з певними етичними властивостями, а саме – людиною порядною та доброчесною, запевняв давньогрецький філософ Арістотель (384-322 рр. до н. е.) [6, с. 7].

Поняття «етичний» філософ вживав для позначення особливої групи людських чеснот – мудрості, дружби, справедливості, доброчинності тощо. Вчення про етичні чесноти людини Арістотель назвав «етикою».

Відповідно до етичного вчення давньогрецького філософа, правильна етична оцінка конкретних вчинків передбачає належний рівень освіти та достатній життєвий досвід. Філософ зауважував, що будь-яка дія людини визначається тим, чому людина надає перевагу та що вважає за найкращий вибір, а тому має на меті певне благо [6, с. 9].

Слушним є твердження сучасних науковців В. Любашенко, С. Повторєвої, В. Савельєва про те, що етика відіграє провідну роль у процесі виховання молоді. Етика сприяє адаптації та соціалізації індивідів у системі суспільних відносин. Їй належить вагома роль у виробленні у молоді потреби до загальнолюдських цінностей, а також внутрішньої поваги до традицій і звичаїв старших поколінь, у формуванні способу життя, яке ґрунтується на самоконтролі та сумлінній самооцінці намірів, мотивів та вчинків [1, с. 12].

Професійні вимоги, які висуваються до будь-якої форми суспільної діяльності, а саме педагогічної, незмінно пов'язуються з культурою, оскільки вона є необхідною умовою ефективності будь-якої праці.

Аналізуючи значну кількість наукових джерел щодо виникнення та розвитку культури, культура педагога розглядається як одна з основних професійнозначущих характеристик фахівця.

У широкому розумінні культура характеризує всю життєдіяльність людини: матеріальне виробництво, соціально-політичні відносини, галузь духовного розвитку, побут, людські взаємозв'язки. Будь-яка сфера людського життя представляється з погляду її культурної значущості й цінності.

Поняття «культура» сьогодні набуває широкого застосування серед професійних і колективних груп. Даний термін не тільки широко вживане слово, але й важливе наукове поняття, без якого не може обійтись жодна сфера теоретичного знання про суспільство, тим більше зараз, коли проблематику культури об'єктивні процеси суспільного розвитку висувають на передній план, надаючи їй надзвичайної гостроти.

Термін «культура» нараховує до 500 визначень, які запропоновані різними вченими. Безліч тлумачень поняття пояснюється не недостатньою глибиною пізнання феномена культури, проникненням у його сутність і природу, а надзвичайною складністю і багатогранністю самого цього феномена [5, с. 232].

З погляду французького вченого А. Моля найсуттєвішими його атрибутами є глибоке, усвідомлене й шанобливе ставлення до спадщини, здатність до творчого сприйняття, розуміння та перетворення дійсності в будь-якій сфері діяльності й стосунків [3, с. 18].

Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльністю.

Культура – є вираженням специфічно людської єдності з природою і суспільством, характеристикою розвитку творчих сил і здібностей особистості. Культура містить у собі не лише предметні результати діяльності людей (машини, технічні надбання, результати пізнання, твори мистецтва, норми права та моралі тощо), але і суб'єктивні людські сили та здібності, реалізовані в діяльності (знання, уміння, виробничі та професійні навички, рівень інтелектуального, етичного та морального розвитку, світогляду, способи та форми взаємного спілкування людей у рамках колективу та суспільства). У широкому розумінні культура є сукупність проявів життя, досягнень та творчості народу чи групи народів [8, с. 229].

Узагальнюючи вищевикладений матеріал і враховуючи теоретико-методичний аналіз літератури, ми маємо підстави говорити про те, що етична культура майбутніх педагогів завжди перебуває в центрі уваги наукових досліджень як неоднозначний особистісний і соціальний феномен. Суспільство цілеспрямовано ускладнює вимоги до етичної культури майбутнього педагога, адже хоче бачити в них не лише носія окремих педагогічних функцій, але й гармонійно розвинену соціально активну особистість з конкретним духовно-творчим і морально-етичним потенціалом.

Процес формування культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема етичної вимагає до себе індивідуального підходу та певного професіоналізму, тому ми будемо прагнути в процесі даного дослідження якомога більше приділити увагу майбутніх педагогів до поняття «етична культура».

Так, як поняття етична культура вважається мало дослідженим і рідко зустрічається в науковій літературі, ми пропонуємо своє нововведене поняття, яке має наступний зміст: етична культура – це сукупність духовних, інтелектуальних, емоційних і професійних якостей особистості, які визначають моральну та виховну значущість її життєдіяльності.

Висновки. Ми вважаємо, що після закінчення вищого навчального закладу, випускник повинен бути етично підготовленим та володіти такими професійними якостями для того, щоб у майбутньому ефективно та якісно формувати етичну культуру учнів загальноосвітніх навчальних закладів:

- високим рівнем фахової підготовки та практичними знаннями, уміннями, навичками;
- високим рівнем загальної та професійної культури, а також професійною етикою;
- фаховою ініціативою, організованістю у зв'язку з обраною професією педагога;
- умінням володіти собою у конфліктних ситуаціях серед учнівського колективу;
- швидко приймати правильне професійне рішення при складних життєво-важливих ситуаціях, незавдаючи шкоди колегам та учням.

Отже, ми плануємо на майбутнє розробити методичні рекомендації з підготовки майбутніх педагогів до формування етичної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів та застосувати їх у процесі виховної роботи вищих навчальних закладів.

Література:

1. Етика : [Навч. посіб] / В. О. Лозовий, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В. О. Лозового. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 224 с.
2. Кривошеєва О. І. Формування професійної етики майстрів виробничого навчання у професійно-технічних навчальних закладах: дис. ...кандидата пед. наук : 13.00.04 / Кривошеєва Оксана Іванівна. – В., 2007. – С. 12.
3. Межуев В. М. Философия культуры как специфический вид знания о культуре / В. М. Межуев // Философские науки. – 2000. – № 3. – С. 18.
4. Ніколенко Д. Ф. Психологія особистості радянського вчителя / Д. Ф. Ніколенко. – К. : МО УРСР, 1973. – С. 3.
5. Пономарев Л. Н. Экономическая культура : сущность, направление развития / Л. Н. Пономаренко,

В. Д. Попов, В. П. Чичканов. – М. : Мысль, 1987. – 268 с.

6. Савельєв В. П. Етика: [Навчальний посібник] / В. П. Савельєв. – 2-ге вид., випр. і доповн. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 256 с.

7. Словник іншомовних слів / Уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К. : Наук. думка, 2000. – С. 470.

8. Тандир Л. В. Формування мотиваційного компоненту творчого потенціалу студентів у професійній підготовці / Л. В. Тандир // Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти : матеріали методологічного семінару АПН України, (Київ, 16 грудн. 2004 р.) / [упор. С. Д. Максименко]. – К. : [б. в.], 2005. – С. 229.

9. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії : [Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти] / М. М. Фіцула. – Вид. 3-тє, перероб. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 168 с.

10. Хоружа Л. Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. Л. Хоружа. – К., 2004. – 36 с.

В даній статті представлений зміст підготовки майбутніх педагогів до формування етичної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів, а також історичне походження понять «етика» та «культура».

Ключові слова. Етика, культура, етична культура, майбутній педагог, учні загальноосвітніх навчальних закладів.

В данной статье представлено содержание подготовки будущих учителей к формированию этической культуры учеников общеобразовательных учебных заведений, а также историческое происхождение понятий «этика» и «культура».

Ключевые слова. Этика, культура, этическая культура, будущий педагог, ученики общеобразовательных учебных заведений.

The article shows the content of preparing future teachers for developing ethic culture of the pupils of comprehensive educational establishments. Also the historical origin of such notions as «ethics» and «culture» is described.

Key words. Ethic, culture, ethic culture, future teachers, pupils of comprehensive educational establishments.

УДК 371.2 (09)
ББК 74.58

О.Є. Антонова
м. Житомир, Україна

КОНЦЕПЦІЯ НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Одним із найважливіших ресурсів суспільства є його інтелектуальний потенціал, представлений спільнотою людей, які знайшли своє місце у житті, сповна реалізували власні творчі й професійні можливості, інтелектуальні та організаторські здібності. Саме вони є головним рушієм прогресу у всіх сферах діяльності суспільства і держави.

Здатність до збереження і примноження інтелектуального потенціалу є життєво необхідною для суспільства, яке існує в умовах глобалізації та інформатизації XXI століття. Тому одним із пріоритетних напрямів державної політики в Україні має бути постійна підтримка обдарованих молодих учених, митців і спортсменів – потужного потенціалу творення майбутнього України. Саме тому одним із провідних завдань вищого навчального закладу є підтримка і розвиток обдарованої особистості, оскільки прогрес практично всіх галузей діяльності залежить від людей, які нестандартно сприймають навколишній світ, надзвичайно діяльні, енергійні, працездатні і можуть досягати в обраній ними сфері діяльності високих результатів.